

To je dôvod, prečo sme pri zostavovaní ankety využili najmä dva typy otázok

- otázky, ktoré ponúkajú možné jazykové varianty a poskytujú možnosť voľby zo série uvedených alternatív a
- tzv. tvorivé otázky, v ktorých mali respondenti vytvoriť, resp. doplniť tvar slova (jazykový jav) fungujúci v ich vedomí

Okrem týchto otázok sme poskytli priestor na zistenie hodnotovej a postojovej orientácie respondentov k niektorým jazykovým javom

Otázky v časti B boli zamerané na jazykové javy, v ktorých možno badať - v porovnaní so staršími jazykovými výskumami - tendencie zmien, t.j. tie jazykové javy, ktoré už nie sú stabilnými prvkami staršieho (pôvodného) nárečového systému, pričom príčiny ich zmien treba hľadať v meniacej sa sociálnej, historickej, ekonomickej a kultúrnej situácii

Časť C (postojová a hodnotiacia) obsahuje 12 otázok, v ktorých zisťujeme názory a postoje respondentov na používanie nárečia, resp. spisovného jazyka pri bežnej každodennej jazykovej komunikácii v určitých oblastiach sociálneho pôsobenia: regionálnej, miestnej, výrobnjej a rodinnej (sú tesne späté s komunikačnými procesmi a sú často zhodné s jednotlivými sférami jazykovej komunikácie)

Hodnotová orientácia vzťahujúca sa k určitým normám rečového správania nie je stálou veľičinou, ale sa od kolektívu ku kolektívu mení (porov. Švejczer - Nikolskij, s. 109). V sociálnych situáciách charakterizovaných tesnými vzťahmi medzi komunikantmi (vzťahy priateľstva a solidárnosti) sa často používa rodný dialekt. Preto sme chceli pomocou otázok v časti C zistiť sociálny postoj vyjadrujúci vzťah respondenta (jednotlivca, niekedy i celého kolektívu) ku vzájomne si konkurujúcim sociolingvistickým premenným (v tomto prípade nie ku jazykovým jednotkám, ale ku celým jazykovým systémom) a zisťujeme kvantitatívny stupeň využívania nárečia v meste, na pracovisku (makroštruktúry), v rodine, s priateľmi (mikroštruktúry)

3 Technická realizácia ankety

Takto nazývame zostavenie grafickej podoby ankety a jej primerane kvalitatívne i kvantitatívne rozmnoženie. Počet otázok, ich rozsah a výber jazykových prvkov bol prispôsobený obmedzenému rozsahu ankety, technickej stránke rozmnoženia a najvyššiemu možnému nákladu (170 ks hárkov)

4 Výber respondentov a rozšírenie ankety

Po charakteristike pôvodnej (predpokladanej) podoby nárečia v Rajci, po určení dynamizujúcich jazykových prvkov, ktoré sa formujú vplyvom sociálno-ekonomickej a kultúrnej situácie (vo viazanosti na historický vývin spoločnosti na danom území), najväčšmi reprezentujúcich súčasnú podobu nárečia, a po získaní základných sociodemografických údajov o meste sme vytipovali reprezentačné sociálne skupiny respondentov. Po vytvorení metodického postupu výberu respondentov (je univerzálny a môže byť využitý pri výskume ktorejkoľvek nárečovej oblasti, samozrejme, s ohľadom na spoločensko-historické a sociálno-ekonomické špecifiká danej oblasti) sme vybrali kolektívy (jednotlivcov), ktoré sa podľa nášho predpokladu najväčšou mierou podieľajú na formovaní súčasnej jazykovej situácie v meste

Základnými kritériami pre výber respondentov sa stali tri aspekty: generálny, sociálny a teritoriálny (porov. Smatana, 1990). Tri všeobecnejšie aspekty sme užšie špecifikovali podľa konkrétnych sociodemografických údajov o meste a osobných skúseností so sociálnym rozvrstvením obyvateľov mesta

Rozšírenie dotazníka zabezpečil autor. Pri osobnom stretnutí s vybranými respondentmi sme mohli vykonať inštruktáž o vyplnení ankety. Vo väčších skupinách respondentov vykonali inštruktáž osoby dopredu podrobne informované o cieľoch a zámeroch ankety (vedúci prac. kolektívov, tímov, skupín, učelia a pod.)

5. Vlastné anketovanie

Väčšina respondentov vyplnila dotazníky samostatne, v niekoľkých prípadoch (respondenti z najstaršej generáciej vrstvy) sme vyplňanie viedli osobne

6 Analýza získaného materiálu

Rozbor materiálu prebehol v nasledujúcich fázach

a) Triedenie a personálna analýza - prebieha bez využitia počítača

V tejto fáze sme sa usilovali materiál utriediť a získať predbežné jednoduché kvantitatívne a percentuálne výsledky sociodemografických údajov (najmä časti A) a niektorých jazykových javov. Tu bol priestor aj na spracovanie odpovedí, ktoré obsahovali okrem iných údajov aj hodnotiace postoje respondentov a nedali sa spracovať počítačovo

b) Zakódovanie materiálu pre počítačové spracovanie

Kvôli operatívnejšiemu a detailnejšiemu spracovaniu dát vložených do počítača sme zaviedli tzv. doplnkový údaj. Nebol súčasťou ankety, vyplynul z údajov jej určitých položiek a pomáha nám pri orientácii v základných charakteristikách respondentov (zároveň aj užšie špecifikuje teritoriálny aspekt). Umožňuje totiž dešifrovať vzťah rodiska respondenta a miesta jeho trvalého pobytu. Tvoria ho dvojčísla: prvé číslo udáva pohlavie respondenta, druhé číslo označuje vzťah rodiska respondenta a miesta jeho súčasného trvalého pobytu

Dôvodom zašifrovania pohlavia do doplnkového údaje bola možnosť vytvoriť tzv. základný sociálny vzorec respondenta. Vzorec predstavuje základnú sociálnu charakteristiku každého účastníka ankety. Dajú sa tak vyčleniť užšie sociálne skupiny, čo umožňuje detailnejší a korektnejší prístup k analýze získaného jazykového materiálu

c) Vlastné počítačové spracovanie - môžeme ho uskutočniť v troch kvalitatívne odlišných rovinách

1 Jednoduché kvantitatívne a percentuálne spracovanie jednotlivých anketových položiek (napr. počet respondentov, zastúpenie mužov, žien, hlavných sociálnych skupín, výskyt jazykových variantov a ich kvantitatívne zastúpenie a pod.) Zistenia tejto roviny zodpovedajú v podstate výsledkom prvej fázy analýzy, dosiahnutým pri triedení a personálnej analýze materiálu

2 Kvantitatívne a percentuálne spracovanie údajov pri kombinácii niektorého zo sociálnych aspektov a výskytu zodpovedajúcich jazykových javov (variantov). Môžeme určiť napr. vzťah pohlavia (muži - ženy) a výskytu le-